

УЖГОРОДСЬКИЙ
ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Микола ВЕГЕШ, Василь ТУРЯНИЦЯ

АВГУСТИН ВОЛОШИН
(1874–1945)

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ
ПОКАЖЧИК

УЖГОРОД – 1994

**АВГУСТИН ВОЛОШИН:
ПЕДАГОГ, ПОЛІТИК, ЛЮДИНА**

У яскравій когорті визначних людей Закарпаття вагоме місце посідає Августин Волошин. З його іменем пов'язане піднесення рівня національної свідомості закарпатців, самоусвідомлення себе, як складової частини великого українського народу. Як Духнович вважається великим будителем закарпатських українців у ХІХ столітті, так А. Волошин – найвизначніша постать „Срібної землі” нашого віку.

18 березня 1874 року у подружжя – священика Івана Волошина і його дружини Емілії Зомборі – народився хлопчик, якому щасливі батьки дали ім'я Августин. Дитячі роки пройшли у мальовничому гірському селі Келечин. „Там я уродився, – пригадував А. Волошин, – там одержав першу науку. За те я все мило і благодарно згадую сесе святоє для мене місце, цілоє родное село, всіх жителів його”.

З 1883 до 1892 рр. він навчається в ужгородській гімназії, а в 1892–1893 рр. студіює богослов'я в Ужгородському Теологічному Ліцеї. Один із його соратників Августин Штефан писав, що „як визначний студент, був посланий до Центральної Семінарії при Пазмань університеті в Будапешті”. У зв'язку з хворобою Волошин був змушений у 1893 році переїхати до Ужгорода і тут закінчити навчання на теологічному факультеті. Тут Августин Волошин одружується на дочці професора Ужгородської гімназії Ірині Петрик з роду Олександра Духновича.

Протягом всього спільного життя вона була надійним помічником свого чоловіка. Її передчасна смерть 13 березня 1936 року від злоякісної пухлини вуха стала великою трагедією для А. Волошина.

22 березня 1897 р. А. Волошин був висвячений у священники і почав служити капеланом в Ужгороді, тоді ж розпочинається його педагогічна діяльність. Він здобув не тільки вищу теологічну освіту, але й домогся значних успіхів у світській науці. В 1899 р. після успішного закінчення Вищої Педагогічної школи в Будапешті він одержав диплом професора математики і фізики. Це дало йому право протягом тривалого часу викладати в Ужгородській вчительській семінарії, а згодом й очолювати цей престижний освітній заклад нашого краю.

Найбільша заслуга Августина Волошина полягала в тому, що він писав книги, шкільні підручники і робив це, як правило, на власні кошти. Сьогодні відомо, що він є автором 42 книг. Назвемо тільки деякі з них: „Методическая Грамматика карпаторусского языка для народных школ” (1899), „Читанка для угро-русской молодежи” (1900), „Азбука” (Ужгород, 1904), „Азбука і перша читанка для I кл. народних шкіл на русском язичі” (Будапешт, 1905, 1913), „Малая Библия для низших кл. народных школ” (1904), „О письменном язичі Подкарпатських русинов” (1920), „Педагогика и дидактика для учительських семінарій” (1920), „Історія педагогіки для учительських семінарій” (1923), „О соціальному вихованню” (1924) та багато інших.

Перу Августина Волошина належить багато віршів, оповідаць, повістей, п'єс. Його історична драма „Фабіола” ставилася не тільки на закарпатській сцені, але і в Празі. Про драму А. Волошина „Марійка-Верховинка” А. Штефан писав, що вона „найкраща дотеперішня карпатоукраїнська драма”. З іменем А. Волошина пов'язано виникнення і діяльність товариства „Просвіта”. Він по праву вважається першим просвітянином. Велика його заслуга в тому, що „Просвіта”

стала масовою організацією, яка охоплювала всі здорові сили українців краю.

Політикою Августина Волошин почав займатися вже на початку століття. Він постійно видавав політичну газету, останній номер якої вийшов 16 березня 1939 року („Наука”, „Свобода”, „Нова свобода”). Протягом всього міжвоєнного періоду А. Волошин очолював Християнсько-Народну партію. Неодноразово обирався депутатом до празького парламенту.

26 жовтня 1938 р. чехословацький уряд призначив А. Волошина прем'єр-міністром Підкарпатської Русі – такою тоді була офіційна назва нашого краю. Тріумф А. Волошина – політика припадає на березень 1939 року, коли Сойм Карпатської України обирає його Президентом самостійної держави. Однак тоді ж А. Волошин змушений був емігрувати, бо на територію краю вступили війська фашистської Угорщини. Він спочатку вважав, що Угорщина зробила інтервенцію без відома Німеччини, яка обіцяла свій протекторат, і намагався зв'язатися з нею. Та через деякий час зрозумів – Гітлер про це знав. І коли А. Волошин давав інтерв'ю кореспонденту агентства Рейтер , то прямо відповів: „Німці нас ганебно обманули...”.

З 1939 до 1945 року місцем його осідку була Прага. А. Волошину запропонували викладати в Українському Вільному Університеті. Тут він пройшов шлях від рядового викладача до продекана філософського факультету і ректора. У Празі Волошин написав історичну п'єсу „Князь Лаборець” і драму „Син Срібної Землі Юрій Довжа”, але гітлерівська цензура не дозволила їх опублікувати. Така ж доля спіткала й інші твори А. Волошина, зокрема оповідання з верховинського життя „У плаю”, переклади творів св. Августина „Божий Город” та „Ісповідання”. Єдине, що йому вдалося там видати, це „Молитовник св. Йосифа” і „Фабіолу”. У цей період свого життя А. Волошин завершив працю над фундаментальною „Педагогічною Хрестоматією”, однак ця двотомна книга так і залишилася в рукописі.

У 1945 році до Іраги вступили радянські війська. Перше знайомство Августина Волошина з органами НКВС відбулося 11 травня. Однак тоді все обійшлося. У нього забрали ключі від ректорської канцелярії та архів. Можливо, для того, щоб „заспокоїти” похилого віку людину, президентові видали „бумагу”, згідно з якою він міг продовжувати займатися своєю роботою, не баячись арешту. Та невдовзі Волошина заарештували вдруге і перевезли до Москви. Там його помістили в одну з камер-одиночок Лефортовської тюрми.

В. І. Марчук із Житомирщини пригадував: „Сидів 8 місяців у Лефортовській тюрмі. Зразу після дня Перемоги до мене в камеру-одиночку помістили Августина Івановича Волошина – Президента Карпатської України. Це був невисокий, повний чоловік, років йому було за 70. Він мав хворий шлунок і не міг їсти. Свою їжу віддавав мені. Потім до нас підсадили ще якогось Барковського. Це був стукач, але ми цього не знали. Він заводив провокаційні розмови і потім доносив слідчому. Пам’ятаю такий випадок. Я не знав жодної молитви і Волошин вчив мене „Отче наш”. Коли наступного разу мене викликали на допит, слідчий сказав: „Ну, как „Отче наш” выучил уже”? Тоді я не догадався, звідки слідчий знає про молитву. Хто такий Барковський, дізнався в Бутирській тюрмі від одного викладача військової академії, до якого теж підсаджували Барковського.

Кожного дня Волошин розповідав про життя Ісуса Христа, також про себе, як він їздив до Риму, до Праги. Я дізнався, що Волошин зустрічався з Ріббентропом, Степаном Бандерою і Мельником, казав, що його звинувачують у германофільстві. Це слово я вперше почув від нього, і воно мені запам’яталося.

Одного разу в камері Волошин писав заяву на ім’я Молотова. В цій заяві він зазначив, що його заарештовано несправедливо, що він громадянин іншої держави. Пригадую початок заяви: „Премьер-министру господину Молотову от бывшего премьер-

міністра Закарпатської Русі доктора Волошина”.

З кожним днем Августин Іванович слабнув. Навіть сам вже не міг виходити на прогулянку. Ми брали його під руки і виводили гуляти. Одного разу він попросив його залишити. Коли ми повернулися з прогулянки, у камері його не застали. Два місяці був з нами. На все життя запам'ятав я цю добру і розумну людину”.

І дійсно, після чергового допиту здоров'я А. Волошина різко погіршилося і його перевезли в Бутирську тюрму. Смерть наступила 19 липня 1945 р. Так закінчилося життя видатного педагога, просвітителя, видавця, мецената, громадсько-політичного діяча, Президента Карпатської України, видатної постаті нашого краю ХХ століття Августина Волошина.

х х х

Уже при житті Августина Волошина з'явилася велика кількість праць про нього. Вже тоді з'явилися перші книги, в яких аналізувалася його творчість. Возз'єднання Закарпаття з Радянською Україною на тривалий проміжок часу поставило „табу” над дослідженням життя і діяльності А. Волошина. Виняток становила зарубіжна історіографія. Починаючи з 1990 р., а особливо після проголошення незалежності України, вітчизняні дослідники все частіше зверталися до багатогранної творчої спадщини видатного педагога і мислителя, почали видаватися змістовні праці про А. Волошина. На сьогоднішній день їх вже налічується більше сотні.

Пропонований вам бібліографічний покажчик, який виходить в світ до 50-ої річниці з дня смерті А. Волошина, є першою спробою зібрати воедино його праці, підручники, статті, звернення тощо, які нам відомі. Вважаємо, що пророблена робота значно полегшить науковцям дослідження життєвого шляху і творчості президента Карпатської України. Сьогодні, коли різко зростає інтерес до вивчення історії рідного краю та його

визначник представників, корисним буде поява такого бібліографічного покажчика серед вчителів, студентів та учнів шкіл.

Автори намагалися в міру їх можливостей довести бібліографію до сьогоднішнього дня, тобто до кінця 1994 року. У процесі роботи над покажчиком, укладачі користувалися різними джерелами, зокрема працями А. Штефана, П. Р. Магочія, П. Стерча, В. Гренджі-Лонського та ін. Нами вказані всі відомі нам праці А. Волошина. Добре усвідомлюючи, що цей перший покажчик є далеко не повним, автори його просять читачів надсилати свої побажання щодо поліпшення і повноти подачі матеріалів.

Даний покажчик складається з короткої біографії, хронології життя і діяльності Августина Волошина, бібліографії праць видатного педагога та історико-біографічної літератури про нього. У першому розділі „Підручники, книги, спогади” даються основні першодруки, тобто показано де й коли видавався той чи інший твір. Другий розділ бібліографії включає статті, промови і звернення А. Волошина, які в свій час були видрукувані на сторінках збірників, календарів, журналів і газет. Персоналії на іноземних мовах даються наприкінці розділу. Третій розділ бібліографії – це художні твори, написані А. Волошином під псевдонімами Андрій Верховинський і Іванович. Переважну їх більшість нам не вдалося розшукати, а тому подаються виключно ті, про які знаємо достеменно.

Література про життєвий шлях і діяльність Волошина поміщена у двох параграфах розділу „Література про життя і діяльність Августина Волошина”. Ми вважали за необхідне окремо виділити праці про Волошина, опубліковані вітчизняними дослідниками, а окремо – зарубіжними. З такого поділу читачам стане зрозуміло, з якого часу Августин Волошин знаходився в центрі уваги вітчизняних вчених. Праці вітчизняних та зарубіжних істориків даються не за хронологією, а за алфавітом.

ХРОНОЛОГІЯ ЖИТТЯ І ДІЯЛЬНОСТІ АВГУСТИНА ВОЛОШИНА

- 1874 18 березня в селі Келечин Волизького округу (нині Міжгірського району) у подружжя священика Івана і Емілії Волошинів народився хлопчик, якому щасливі батьки дали ім'я Августин.
- 1883–1892 Навчався в ужгородській гімназії.
- 1892–1896 Студював теологію в ужгородському теологічному лицейі, одночасно навчаючись на фізичному факультеті Будапештського університету.
- 1896 24 листопада одружується на дочці професора ужгородської гімназії Ірині Петрик.
- 1897 22 березня висвячений і почав служити капеланом в Ужгороді.
- 1899 Виходить перший підручник А. Волошина „Методична граматика”.
- 1899–1900 Одержав диплом професора математики і фізики після успішного закінчення Вищої Педагогічної Школи в Будапешті. Це дало йому можливість і право викладати дані предмети в ужгородській вчительській семінарії.
- 1900–1917 Працює професором ужгородської вчительської семінарії.
- 1903–1918 Редактор газети „Наука”, яка видавалася народною мовою.

- 1902 Співзасновник акціонерного товариства „УНІО”, яке мало свою друкарню та книгарню і видало десятки книг та підручників.
- 1917–1938 Працює директором ужгородської вчительської семінарії.
- 1918–1919 Активна політична діяльність у складі Ужгородської Народної Ради, в об'єднанні всіх Рад в єдину Українську Центральну Народну Раду, яка 8 травня 1919 р. прийняла рішення про включення краю до Чехословацької Республіки.
- 1920–1938 „Наука” виходила під назвою „Свобода”.
- 1920–1923 Співробітництво з тижневиком, а згодом щоденником „Русин”.
- 1920 Співзасновник Підкарпатського банку в Ужгороді.
- 1920 9 травня – день заснування товариства „Просвіта”, одним з ініціаторів якого був А. Волошин.
- 1921–1924 Участь у виданні місячника „Кооператива”.
- 1923–1938 Співробітництво з історичним часописом „Підкарпатська Русь”.
- 1923 Видає підручники „Наука стилізації” і „Методична граматика”. Для учительських семінарій пише підручники „Педагогіка и дидактика”, „Історія педагогіки”, „Коротка історія педагогіки”, а також праці „Пам'яті Александра Духновича” і „Дві політичні розмови”.
- 1924 Видає „Педагогіку і дидактику”, „О соціальному вихованні”, „Фізику”.
- 1925–1929 Посол у Празькому парламенті від Народно-Християнської партії.
- 1929–1939 Співробітництво з „Учительським голосом”.
- 1930 Засновник і почесний член „Учительської Громади”.

- 1932–1938   Співробітництво з „Українським словом”.
- 1932   Видає підручник „Дидактика”.
- 1935   Виходять праці Волошина „Педагогічна психологія” і „Логіка”.
- 1938–1939   З 7 липня 1938 р. до 16 березня 1939 року виходить газета „Нова свобода” — орган Народно-Християнської партії, а згодом урядова газета Карпатської України.
- 1938   11 жовтня А. Волошин посів посаду державного секретаря в автономному уряді А. Бродія.
- 1938   Після арешту Бродія за проугорську діяльність, 26 жовтня новим прем'єр-міністром Прага призначає А. Волошина.
- 1938   Волошин обирається почесним доктором Українського Вільного Університету в Празі.
- 1939   12 лютого відбулися вибори до Сойму Карпатської України, на яких було обрано 32 послів до першого українського парламенту на Закарпатті і серед них А. Волошина.
- 1939   14 березня у зв'язку із складною міжнародною обстановкою і фактичним розпадом Чехословаччини, Волошин проголошує незалежність Карпато-української держави.
- 1939   15 березня проходили шість історичних засідань Сойму, на одному з яких Карпатська Україна була проголошена незалежною державою, а А. Волошин одноголосно (22 послы) обраний першим її президентом.
- 1939   У березні Волошин залишив територію Карпатської України з надією врятувати самостійність краю. На березень–квітень 1939 р. припадають поїздки колишнього президента по різних європейських столицях (Румунія, Югославія, Німеччина).

- 1939–1945 А. Волошин на еміграції. Після відвідин цілого ряду європейських столиць, він обрав місцем осідку Прагу. Тут він спочатку викладав педагогіку, а в 1945 р. працював ректором Українського Вільного Університету. У Празі Волошин написав історичну п'єсу „Князь Лаборець” і драму „Син Срібної Землі Юрій Довжа”, опублікував оповідання з верховинського життя „У плаю”, переклади творів св. Августина „Божий Город” та „Ісповідання”. Не вдалося видати „Педагогічну дидактику”, „Педагогічну методичку” і двотомну „Педагогічну хрестоматію”. Можливо, їх конфіскувало німецьке гестапо.
- 1945 14 травня відбувся перший арешт А. Волошина співробітниками НКВС.
- 1945 21 травня його вдруге заарештували, причому незаконно, як громадянина суверенної держави, не пред'явивши навіть ордеру на арешт і вивезли до Росії. Волошина помістили до Лефортовської тюрми в Москві, а після різкого погіршення стану здоров'я, перевели до Бутирської тюрми.
- 1945 19 липня, як зафіксовано у рішенні медичної експертизи, Августин Волошин помер на параліч серця.

БІБЛІОГРАФІЯ ПРАЦЬ АВГУСТИНА ВОЛОШИНА

І. ПІДРУЧНИКИ, КНИГИ, СПОГАДИ

1. Волошин А. Методическая грамматика угро-русского литературного языка для народных школ. — Ужгород, 1901.

2. Волошин А. Азбука и перва читанка для первого класса народных школ на руськом языке. — Будапешт, 1905; Друге видання: 1913.

3. Волошин А. Азбука угро-русского и церковно-славянского чтеня. — Ужгород, 1904; Друге, третє, четвєрте, п'яте, шосте, сьоме видання: 1913, 1916, 1919, 1920, 1921, 1924.

4. Волошин А. Азбука угро-русского языка. — Ужгород, 1916.

5. Волошин А. Методическая граматика карпато-русского языка для низших клас народных школ. — Ужгород, 1923.

6. Волошин А. Наука стилізації для ІУ, У и УІ клас народных школ. — Ужгород, 1923.

7. Волошин А. Практична граматика руського языка для народных горожанских и середних школ: у 2-х ч. — Ужгород: Унію, 1927–1928; друге видання: 1928.

8. Волошин А. Физика для народных и горожанских школ и для низших клас гимназий. — Ужгород, 1924.

9. Волошин А. Педагогика и дидактика. — Ужгород, 1924.

10. Волошин А. Наука о числах для І и ІІ кл. нар. школ. — Ужгород, 1919.

11. Волошин А. Наука о числах для III кл. нар. школ. -- Ужгород, 1919.
12. Волошин А. Наука о числах для IV кл. нар. школ. -- Ужгород, 1919.
13. Волошин А. Педагогика и дидактика для учительских семинарий. -- Ужгород, 1923.
14. Волошин А. История педагогики для учительских семинарий. -- Ужгород, 1923.
15. Волошин А. Читанка для угрорусской молодежи. -- Ч. I--II. -- Ужгород, 1900.
16. Волошин А. Буквар. -- Ужгород, 1904.
17. Волошин А. Мала Библия для низших кл. нар. школ. -- Ужгород, 1904.
18. Волошин А. О социальном вихованю. -- Ужгород, 1924.
19. Волошин А. Педагогична психологія. -- Ужгород, 1935.
20. Волошин А. Логіка. -- Ужгород, 1935.
21. Волошин А. Коротка історія педагогіки для учительських семінарій. -- Ужгород, 1923.
22. Волошин А. Дидактика. -- Ужгород, 1932.
23. Волошин А. Спомини: Релігійно-національна боротьба карпатських русинів-українців проти мадярського шовінізму. -- Філадельфія: Карпатський голос, 1959; видання друге, перероблене.
24. Волошин А. Що хоче угро-руський народ. -- Ужгород, 1918.
25. Волошин А. Пам'яті Александра Духновича. -- Ужгород, 1923.
26. Волошин А. Подкарпатська Русь. -- Ужгород, 1936.
27. Волошин А. Про шкільне право будучої української держави. -- Прага, 1942.

II. СТАТТІ, ПРОМОВИ, ЗВЕРНЕННЯ

28. Волошин А. Бесіда на анкеті о шкільній реформі 11.IV.1929 в Празі//Подкарпатська Русь. -- Ужгород, 1929. -- р. 6. -- № 8-9. -- С. 171-178.

29. Волошин А. Бесіда посла і председателя ПТПР при одворенню ІІІ загального з'їзду//Подкарпатска Русь. – Ужгород, 1928. – р. 5. – № 8-9. – С. 178-180.

30. Волошин А. Бесіда председателя Педагогичного Товариства на ІІ загальном з'їзді 8.У.1926//Подкарпатска Русь. – Ужгород, 1926. – р. 3. – № 6. – С. 129-132.

31. Волошин А. Братское слово ко вѣрным сынам греко-католицькоь церкви. – Ужгород: Уніо, 1922.

32. Волошин А. Двь польтични розмовы//Книжка „Русина”. – Ужгород, 1923. – № 3.

33. Волошин А. Примітки на „Меморандум”, публікований в „Рускім народнім голосі”. 8.ХІІ. 1937. – Ужгород: Учительська Громада, 1938.

34. Волошин А. Демократична шкільна реформа //До питання новелизацій шк. законів // Подкарпатска Русь. – Ужгород, 1928. – р. 5. – № 8-9. – С. 181-186.

35. Волошин А. О письменном языке подкарпатских русинов//Выд. Т.П. Лит. наук. оддѣл. – Ужгород, 1921. – № 1.

36. Волошин А. Оборона кирилики: Як оборонялися підкарпатські русини проти останнього акту мадяризації перед переворотом?//Науковий збірник Товариства „Просвіта”. – Ужгород, 1973. – Т. 12. – С. 87-117.

37. Волошин А. Прелат-протоіреєр Д-р Василь Гаджега//Науковий збірник Товариства „Просвіта”. – Ужгород, 1938. – Т. 13-14. – С. 5-9.

38. Волошин А. Руська країна і чехи//Руська країна. – 1919. – 15 січня.

39. Волошин А. Хто буде з нами?//Руська країна. – 1919. – 22 січня.

40. Волошин А. Наш церковный вопрос//Руська країна. – 1919. – 29 січня.

41. Волошин А. Міркуйме, не пилуйме!//Руська країна. – 1919. – 29 січня.

42. Волошин А. Пану Гагаткови//Русин. – Ужгород, 1923. – 10 березня.

43. Волошин А. За існовання і розвиток товариства Просвіта//Календар Просвіти. – Ужгород, 1938. – С. 70-72.

44. Волошин А., Ревай Ю. Вписуйтесь в члены Педагогичного Товариства//Подкарпатска Русь. – 1925. – Т. 2. – № 1. – С. 16.

45. Волошин А. К вопросу політичної консолідації//Русин. – Ужгород, 1923. – 25 лютого.
46. Волошин А. Моя родина//Весна. – Ужгород, 1923. – С. 1–2.
47. Волошин А. Засновання й розвиток „Просвіти”//Просвіта. – 1991. – № 1.
48. Волошин А. Промова з нагоди 10-літнього ювілею прилучення Підкарпатської Русі до Чехословацької Республіки//Свобода. – 1929. – 18 липня.
49. Волошин А. Яка праця чекає нас для піднесення освіти серед населення?//Свобода. – 1922. – 16 липня.
50. Волошин А. Промова з нагоди створення „Народного Дому” в Ужгороді//Свобода. – 1928. – 11 жовтня.
51. Волошин А. Жіноче питання//Свобода. – 1934. – 31 травня.
52. Волошин А. Привітання президенту Чехословаччини//Нова свобода. – 1938. – 2 грудня.
53. Волошин А. Різдв'яна промова прем'єра Карпатської України, оголошена по радіо на Святвечір до українського народу//Нова свобода. – 1939. – 11 січня.
54. Волошин А. Про актуальні проблеми Карпатської України//Нова свобода. – 1939. – 12 січня.
55. Волошин А. Солодкий мій народє!//Нова свобода. – 1939. – 14 лютого.
56. Волошин А. З першим числом українського щоденника//Нова свобода. – 1938. – 15 червня.
57. Волошин А. Якої автономії вимагаємо?//Нова свобода. – 1938. – 15 серпня.
58. Волошин А. „Адміністраційна екстеза”. Промова при відкритті зборів Першої Української Центральної Народної Ради//Нова свобода. – 1938. – 6 вересня.
59. Волошин А. Хто винен?//Нова свобода. – 1938. – 27 вересня.
60. Волошин А. До всіх громадян Карпатської України//Нова свобода. – 1939. – 8 лютого.
61. Волошин А. До всього українського народу. Відозва уряду Карпатської України//Нова свобода. – 1939. – 15 лютого.

62. Волошин А., Ревай Ю. Від уряду Карпатської України//Нова свобода. – 1939. – 15 лютого.

63. Волошин А. промова на УІІ з'їзді Учительської Громади в Ужгороді//Нова свобода. – 1938. – 5 липня.

64. Волошин А. Промова, виголошена дня 26-го жовтня 1938 р. в Ужгороді//Нова свобода. – 1938. – 28 жовтня.

65. Волошин А. Промова, виголошена на святкуванні 20-ої річниці проголошення Соборности України//Нова свобода. – 1939. – 5 лютого.

66. Волошин А. Всім русинам доброї волі//Свобода. – 1934. – 25 жовтня.

67. Волошин А. Інтерв'ю газеті „Нова свобода” //Нова свобода. – 1938. – 11 листопада.

68. Волошин А. Звернення//Вістник українського товариства Просвіти у Загребі. – 1939. – березень, квітень.

69. Волошин А. Меморандум//Українське слово. – 1934. – 6 грудня.

70. Волошин А. О. Мухнович як педагог//Подкарпатська Русь. – 1938. – № 4. – С. 65–67.

71. Volosin Augustin. „Napady madarskych komunistiv v 1919”. Vpad madarskych bol'sevikov na Slovensko v roku 1919. – Братіслава, 1938. – С. 237–240.

72. Voloshyn Avhustyn... Carpathian Ruthenia”. The Slavonic and East European Review. – Лондон, 1935. – Т. 13. – С. 372–378.

73. Volosin Augustin. Pocatky napodniho probuzeni na Podkarpatske Rusi//Podkarpatska Rus. – Братіслава; KPPR, 1936. – С. 53–56.

74. Volosin Augustin. „Recko-katolicke cirkev v Podkarpatska Rus. – Прага; Orbis, 1923. – С.99–112.

75. Волошин А. Релігійні відносини на Подкарпатській Русі// Acta conventus Pragensis pro Studiis Orientalibus anno 1929 celebrati. – Оломоуц, 1930. – С. 218–222.

76. Volosin A. Interview witz father A. Voloshin//Time Magazin. – 1939. – 23 january.

III. ХУДОЖНІ ТВОРИ.

77. Волошин А./Андрій Верховинський/. Марійка Верховинка: драма. – Ужгород, 1931.

78. Волошин А. Без Бога ні до порога: драма. – Ужгород, 1936.

ЛІТЕРАТУРА ПРО ЖИТТЯ І ДІЯЛЬНІСТЬ АВГУСТИНА ВОЛОШИНА

І. ВІТЧИЗНЯНА ІСТОРІОГРАФІЯ

79. Анталовський В. Син свого народу. – До 45-річчя з дня смерті А. Волошина//Рад. Верховина. – 1990. – 14 ліній.

80. Балега Ю. Він був сином свого часу і... майбуття. Августин Волошин як культурно-освітній діяч//Закарпатська правда. – 1991. – 13 верес.

81. Балега Ю. Культурно-освітня діяльність А. Волошина//Тези доповідей наукової конференції „Суспільно-політичні відносини на Закарпатті в 20-30-х рр. ХХ ст.”. – Ужгород, 1992. – С. 11–15.

82. Батько Волошин//Нова свобода. – 1938. – 5 серпня.

83. Батько Волошин почесним громадянином Рахова//Нова свобода. – 1939. – 28 січня.

84. Бірчак В. Августин Волошин его життя и діяльність. З нагоди ювілею 50 літніх уродин и 25 літньої праці. – Ужгород, 1924.

85. Бірчак В. Карпатська Україна: спомини і переживання. – Прага, 1940.

86. Бірчак В. Літературні стремління Підкарпатської Руси. – Ужгород, 1937.

87. Болдижар М. Політична драма чи авантюра? //Закарпатська правда. – 1990. – 21 березня.

88. Болдижар М. Навколо Волошина//Болдижар М. Закарпаття між двома світовими війнами. – Ужгород, 1993. – С. 105–110.

89. Болдижар М. Августин Волошин: заключний етап життя і діяльності Августина Волошина//Там же. – С. 110–117.

90. Вегеш М. Карпатська Україна/1938--1939/: соціально-економічний і політичний розвиток. – Ужгород, 1993. – 125 с.

91. Вегеш М., Задорожний В. Велич і трагедія Карпатської України. – Ужгород, 1993.

92. Вегеш М. „Любов народна і міжнародна”. Августин Волошин: педагог, людина//Молодь Закарпаття. – 1990. – ч. 39.

93. Вегеш М. Августин Волошин: ким він був?//Рад. Верховина. – 1990. – 24 березня.

94. Вегеш М. Велич і трагедія Августина Волошина//Рад. Верховина. – 1990. – 9 серпня.

95. Вегеш М. Августин Волошин і Карпатська Україна//Дзвін. – 1991. – № 3. – С. 85-90.

96. Вегеш М. Волошин – в'язень Лефортівської тюрми//Рад. Верховина. – 1991. – 13 липня.

97. Вегеш М. Земляк про земляка /В.Гренджа-Донський про Августина Волошина//Рад. Верховина. – 1991. – 21 вересня.

98. Вегеш М.М. Августин Волошин і Карпатська Україна//Сторінки історії України. ХХ століття. – К., 1992. – С. 307–318.

99. Вегеш М. Августин Волошин//Календар „Просвіти” на 1994 рік. – Ужгород, 1994. – С. 70–73.

100. Віднянський С. В. Культурно-освітня і наукова діяльність української еміграції в Чехословаччині: Український вільний університет/1921–1925 рр. – К., 1994.

101. Волошин Августин//Радянська Енциклопедія історії України. – Т. 1. – К., 1969. – С. 355.

102. Вся Європа за прем'єром Волошином//Нова свобода. – 1938. – 29 жовтня.

103. Гаджега В. Щирі зернята пошани до Августина Волошина//Нове життя/Іршава/. – 1994. – 15 березня.

104. Ганчин В. Можна тільки здогадуватись. Нові архівні дані про діяльність А. Волошина//Новини Закарпаття. – 1992. – 28 березня.

105. Гомоннай В. Від сповиточку. Педагогічний портрет А. Волошина//Карпатський край. – 1991.

106. Гомоннай В. Августин Волошин//Гомоннай В. В. Антологія педагогічної думки Закарпаття/ХІХ–ХХ ст./ – Ужгород, 1992.

107. Гоца Е., Туряниця В. Августин Волошин про ставеве виховання молоді//Матеріали наукової конференції, присвяченої пам'яті Івана Паньковича. – Ужгород, 1992. – С. 271–274.

108. Дем'ян Г. О. Духнович у творчості А. Волошина літературознавця//Дукля. – 1991. – № 2. – С. 32–33.

109. Дем'ян Г. Культурно-наукова і громадсько-політична діяльність Августина Волошина: Доповідь на 4 сесії Великої Ради Руху// Вісник Руху. – К., 1990. – № 4. – ч. І.

110. Дем'ян Г. Августин Волошин//За вільну Україну. – 1990. – 12 липня.

111. Дем'ян Г. Августин Волошин//Таланти Бойківщини. – Львів, 1991.

112. Зимомря М., Гомоннай В., Вегеш М. Августин Волошин. – Слупськ, Ужгород, 1994. – 126 с.

113. Зимомря М. М., Вегеш М. М. Духовні устремління О. Духновича в оцінках Августина Волошина та Едуарда Вінтера//О. В. Духнович і Слов'янський світ. Матеріали наукової конференції. – Ужгород, 1993. – С. 178–179.

114. Лемак В. Через призму демократії//Хуст над Тисою. – Ужгород, 1992, С. 38–43.

115. Літопис нескореної України: документи, матеріали, спогади. – Кн. І. – Львів, 1993.

116. Маркуш О. Августин Волошин//Наш рідний край. – 1924. – № 8. – С. 2–4.

117. Мороз М. Традиції шкільних підручників Л. М. Толстого, К. Д. Ушинського в „Часописі для угро-руської молодіжі” А. Волошина і „Світлі” О. Маркуша//Матеріали наукової конференції, присвяченої пам'яті Івана Паньковича. – С. 335–337.

118. Мудра Ю. І. Наш край – наша історія. – Ужгород, 1994.

119. Наш прем'єр Августин Волошин почесним доктором українського університету в Празі//Нова свобода. – 1938. – 2 листопада.

120. Овації Карпатській Україні та прем'єру др-ові А. Волошину//Нова свобода. – 1939. – 12 лютого.

121. Олашин А. Августин Волошин. //Нове життя/Іршава/. – 1994. – 19 березня.

122. Олашин А. В. Історія Закарпаття. – Мукачево, 1992.

123. Офіцинський Р. Дипломатичні зусилля уряду Карпатської України в екзилі: студія та документи //Молодь–Україні. Наукові записки молодих учених Ужгородського державного університету. – Т. І. – Ужгород, 1994. – С. 7–24.

124. Пагіря В. Августин Волошин – визначний науковець і педагог//Пагіря В. „Я світ узрів під Бескидом...”. – Ужгород, 1993. – С. 210–213.

125. Пашкевич В. Політичний авантюрист//Закарпатська правда. – 1990. – 6 березня.

126. Підкова І. З., Шуст Р. М. Волошин Августин //Довідник з історії України. – Т. І/А–Й/. – К., 1993. – С. 111–112.

127. Прем'єр др. Волошин почесним горожанином Малого Раківця//Нова свобода. – 1939. – 1 січня.

128. Прем'єр др. Волошин – учням семінарії//Нова свобода. – 1939. – 1 січня.

129. Сенько І. Автор і упорядник підручників//Новини Закарпаття. – 1994. – 17 березня.

130. Середяк А. Августин Волошин//Нарис історії „Просвіти”. – Львів–Краків–Париж: Просвіта, 1993. – С. 126.

131. Туряниця В. В. Августин Волошин про методику вивчення рідної мови//Українська мова на Закарпатті у минулому і сьогодні. Матеріали науково-практичної конференції. – Ужгород, 1993. – С. 303–308.

132. Туряниця В. В. Педагогічно-освітня діяльність А. Волошина//Суспільно-політичні відносини на Закарпатті в 20-30-х рр. ХХ ст.”. – Ужгород, 1992. – С. 112–116.

133. Туряниця В. В. О. Духнович в оцінці Августина Волошина//О. В. Духнович і Слов'янський світ. Матеріали наукової конференції. – Ужгород, 1993. – С. 113.

134. Федака П. Нарис історії товариства „Просвіта” Карпатської Русі-України”. – Ужгород, 1992.

135. Федака П. Правда про Народний Дім товариства „Просвіта”. – Ужгород, 1992.

136. Юсин Ю. В. Августин Волошин і мовна дискусія 20-х рр. XX ст.//Українська мова на Закарпатті у минулому і сьогодні. Матеріали науково-практичної конференції. – Ужгород, 1993. – С. 338–342.

137. Якимович Б. Карпатська Україна – нова сторона оцінки: Доповідь на 4 сесії Великої Ради Руху// Вісник Руху. – 1990. – № 4. – ч. I.

138. Ядко П. Августин Волошин як педагог: Спомини//Августин Волошин его життя и діяльність. – Ужгород, 1924.

ІІ. ЗАРУБІЖНА ІСТОРИЧНА ЛІТЕРАТУРА

139. Августин Волошин//Будучність нації. – 1938. – 1 червня.

140. Ванат І. Нариси новітньої історії українців Східної Словаччини: Книга перша/1918-1938/. – Пряшів, 1979; Книга друга /вересень 1938 р. – лютий 1948 р./. – Пряшів, 1985.

141. Вайда М. Августин Волошин//Америка. – 1954. – 18 березня.

142. Вайда М. Монсеньйор д-р Августин Волошин//Календар „Провидіння”. – 1959. – С. 89–93.

143. Вайда М. У 90-ту річницю народин президента А. Волошина//Вільне слово. – 1964. – 28 березня.

144. Гренджа-Донський В. Августин Волошин і вдячність п. начальника шкільного реферату//Гренджа-Донський В. Твори. – Т. IX. – Вашингтон, 1989.

145. Гренджа-Донський В. Короткий життєпис державного секретаря о. Августина Волошина//Там же.

146. Гренджа-Донський В. Отець д-р. Августин Волошин//Там же.

147. Гренджа-Донський В. Щастя і горе Карпатської України: Щоденник. – Там же. – Т. УІІІ. – Вашингтон, 1978.

148. Жуковський А., Субтельний О. Нарис історії України. – Львів, 1992.

149. Карпатська Україна – 50. – Торонто, 1989.
150. Косик В. Україна і Німеччина у другій світовій війні. – Париж, Нью-Йорк, Львів, 1993.
151. Кукурюза П. О. Августин Волошин//Свобода/Джерзі Сіті/. – 1957. – 15–20 березня.
152. Кущинський А. З нагоди 99-ої річниці народження о. Августина Волошина//Українське козацтво. – 1973. – С. 21–25.
153. Лар В. Про діяльність президента Волошина //Козач. – 1948. – ч. 5–11.
154. Магочій П. Р. Волошин Августин Іванович //Магочій П. Р. Формування національної самосвідомості: Підкарпатська Русь/1848–1948/. – Ужгород, 1994. – С. 175.
155. Маркусь В. Августин Волошин//Енциклопедія Українознавства. – 1955. – С. 315.
156. Пекар А. Батько Волошин в обороні греко-католицької церкви//Світло. – 1975. – жовтень, листопад.
157. Рогач І. Як жвие і працює батько відродження Карпатської України у 1939 р.//Нова свобода. – 1939. – 7 січня.
158. Росоха С. О. Августин Волошин як педагог і вчитель//Наша Думка. – 1948. – ч. 9.
159. Росоха С. Сойм Карпатської України. – Львів, 1990.
160. Росоха С. Д-р. Августин Волошин і Карпатська Україна//Наступ. – 1940. – 16 березня.
161. Стерчо П. Августин Волошин//Календар-альманах „Нового шляху”. – 1974. – С. 36–37.
162. Стерчо П. Карпато-українська держава: До історії визвольної боротьби карпатських українців у 1919–1939 роках. – Львів, 1994.
163. Стерчо П. Батько Карпато-українського відродження//Америка. – 1965. – 4–11 вересня.
164. Субтельний О. Україна. Історія. – К., 1991.
165. Синевирський Н. Смерш. –Мюнхенгоф–Кассел, 1948.

166. Химинець Ю. Закарпаття -- земля української держави. -- Ужгород, 1992.

167. Шандор В. Невластива самотність Карпатської України у виданні Гарвардського Українського Дослідного Інституту//Український історик. -- ч. 1-4. -- Рік ХУІІ. -- Нью-Йорк, Торонто, Мюнхен, 1980. -- С. 180-190.

168. Шерегій Ю. Нарис історії українських театрів Закарпатської України до 1945 року. -- Нью-Йорк, Париж, Сідней, Торонто, Пряшів, Львів, 1993.

169. Штефан А. Августин Волошин президент Карпатської України: Спомини. -- Торонто, 1977.

170. Штефан А. За правду і волю: Спомини і дещо з історії Карпатської України. -- Книга перша. -- Торонто, 1973; Книга друга. -- Торонто, 1981.

171. Яковенко С. Августин Волошин як священик//Шлях. -- 1955. -- 22 жовтня.

ЗМІСТ

АВГУСТИН ВОЛОШИН: ПЕДАГОГ, ПОЛІТИК, ЛЮДИНА	3
ХРОНОЛОГІЯ ЖИТТЯ І ДІЯЛЬНОСТІ АВГУСТИНА ВОЛОШИНА	9
БІБЛІОГРАФІЯ ПРАЦЬ АВГУСТИНА ВОЛОШИНА	
І. ПІДРУЧНИКИ, КНИГИ, СПОГАДИ	13
ІІ. СТАТТІ, ПРОМОВИ, ЗВЕРНЕННЯ	14
ІІІ. ХУДОЖНІ ТВОРИ	18
ЛІТЕРАТУРА ПРО ЖИТТЯ І ДІЯЛЬНІСТЬ АВГУСТИНА ВОЛОШИНА	
І. ВІТЧИЗНЯНА ІСТОРІОГРАФІЯ	18
ІІ. ЗАРУБІЖНА ІСТОРИЧНА ЛІТЕРАТУРА	22